

**Ситнік С.В. (ORCID 0000-0001-5875-919X),
Соколова І.М. (ORCID 0000-0002-9405-0783),
Давидов П.Г. (ORCID 0000-0001-6586-8116),
Раджабова С.Ш. (ORCID 0000-0001-6565-621X),
Теліков О. В. (ORCID 0009-0005-5914-3625)**

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах воєнного стану в Україні викладачі закладів вищої освіти стикаються з безпрецедентними викликами, що впливають не лише на організацію навчального процесу, а й на психологічне благополуччя, внутрішню мотивацію та здатність зберігати професійну ефективність. Резильєнтність, як здатність адаптуватися до труднощів, долати стрес та зберігати внутрішній баланс, набуває виняткового значення в таких умовах. У зв'язку з цим актуальним є дослідження психологічних особливостей резильєнтності викладачів ЗВО, зокрема, її взаємозв'язку з професійною життєстійкістю та соціально-демографічними характеристиками.

Метою статті є визначення психологічних особливостей резильєнтності та професійної життєстійкості викладачів ЗВО в умовах війни. Завданнями є встановлення зв'язку між професійною життєстійкістю та змінними, що можуть на неї впливати: статтю, стажем роботи, форматом навчання, регіоном проживання та досвідом вимушеного переміщення.

Результати дослідження вказують на те, що викладачі загалом мають достатній рівень резильєнтності, проте статистично значущі відмінності простежуються за статтю (вищі показники у чоловіків), педагогічним стажем (вище у більш досвідчених), форматом навчання (найвищі показники у викладачів дистанційного формату) та досвідом переміщення (вищий рівень у ВПО). За регіоном проживання суттєвих відмінностей не виявлено. Показники професійної життєстійкості також виявилися достатніми, із найвищим середнім значенням за шкалою «залученість» і найнижчим - за шкалою «прийняття ризику».

Кореляційний аналіз виявив статистично значущі позитивні зв'язки між емоційною резильєнтністю та всіма складовими професійної життєстійкості,

що підтверджує їхню взаємозалежність. Резильєнтність викладачів виявилася важливим психологічним ресурсом, який підтримує здатність зберігати мотивацію, відповідальність і ефективність навіть в умовах хронічного стресу.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні системних зв'язків між резильєнтністю та професійною життєстійкістю саме у педагогів вищої школи в умовах війни. Перспективи подальших досліджень передбачають розробку цілеспрямованих інтервенцій з розвитку резильєнтності серед освітян з урахуванням соціально-психологічних характеристик.

Ключові слова: *резильєнтність, війна, викладачі ЗВО, життєстійкість, соціально-демографічні характеристики, професійна життєстійкість.*

Постановка проблеми. Війна в Україні стала глибоким соціальним потрясінням, що радикально трансформувало повсякденне життя, професійні й особистісні орієнтири мільйонів громадян. Однією з особливо вразливих категорій у цій ситуації є викладачі закладів вищої освіти, які, попри тривалий стрес, змушені виконувати освітню, виховну та стабілізуючу функції. Постійна загроза небезпеки, втрата колег і студентів, руйнація звичних форм комунікації, зростання емоційного навантаження створюють передумови для психоемоційного виснаження, тривожних станів, депресивних реакцій.

На цьому тлі особливого значення набуває резильєнтність - здатність до емоційної стійкості, швидкого відновлення внутрішнього балансу й адаптації до умов невизначеності. Як показує сучасна наукова література, саме емоційна резильєнтність є одним з головних внутрішніх ресурсів, що забезпечують збереження психічного здоров'я в умовах хронічного стресу та соціальних потрясінь.

У контексті воєнних подій в Україні є потреба у вивченні особливостей формування та прояву резильєнтності саме у педагогів ЗВО, а також в аналізі психологічних чинників, які сприяють або гальмують її розвиток. Незважаючи на зростання зацікавлення цією тематикою, досліджень, що комплексно охоплюють педагогічне середовище у специфіці війни, наразі бракує.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі резильєнтність розглядається як складний феномен, що поєднує емоційні, когнітивні та поведінкові компоненти, які забезпечують ефективне долаття стресових ситуацій [1; 6]. Як зазначає Л. С. Адаменко, психічна резильєнтність є не тільки характеристикою особистості, але й адаптивним процесом, що залежить від зовнішніх і внутрішніх ресурсів [1].

У працях Д. Асонова і О. Хаустової простежено розвиток концепції резильєнсу від статичної до динамічної: від сприйняття як стійкої якості — до розуміння її як процесу взаємодії особистості з середовищем [2]. Ця точка зору підтримується в роботах О. Кокун і Т. Мельничук, які пропонують моделі формування резильєнтності через практики самоусвідомлення, рефлексії та соціальної взаємодії [9].

Дослідники наголошують, що психічна резильєнтність у воєнних умовах виступає буфером, який знижує рівень тривожності, депресивності, безпорадності [3; 11]. Зокрема, О. Медянова з колегами визначають, що наявність навіть базового рівня резильєнтності дозволяє людині ефективніше відновлювати емоційний стан після інформаційного чи емоційного перевантаження [11].

У роботах, присвячених освітньому середовищу, зазначається, що педагоги є групою високого ризику у кризовий період через емоційне виснаження, відповідальність за студентів, відсутність чіткої організаційної підтримки [4]. Авторка наголошує на необхідності розвитку резильєнтності у викладачів ЗВО як умови психологічного благополуччя та профілактики вигорання.

Питання діагностики резильєнтності розглядаються у дослідженнях О. Нікітіної та А. Приходька, які запропонували адаптацію методик до умов прифронтового мегаполіса [13]. Це дозволяє робити висновки щодо актуальності використання адаптованих інструментів для вимірювання резильєнтності у специфічних групах, таких як освітяни.

Крім того, важливим є аналіз психологічних детермінант резильєнтності - таких як емоційна саморегуляція, когнітивна гнучкість, підтримка з боку соціального середовища [5; 7; 8]. Ці чинники є точками впливу в контексті корекційно-розвивальної роботи з педагогами.

Таким чином, огляд психологічної літератури засвідчує зростання наукового інтересу до теми резильєнтності в умовах соціальних криз, проте вказує на недостатню кількість емпіричних досліджень, орієнтованих на педагогічне середовище в умовах війни. Це й зумовлює актуальність запропонованого дослідження.

Мета статті – визначити психологічні особливості резильєнтності та професійної життєстійкості викладачів закладів вищої освіти в умовах війни.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. З огляду на теоретичні передумови та аналіз попередніх емпіричних напрацювань, було

сформульовано дві основні гіпотези, що стали методологічним підґрунтям дослідження:

У викладачів ЗВО з вищим рівнем емоційної резильєнтності спостерігаються вищі показники професійної життєстійкості.

Рівень резильєнтності викладачів статистично пов'язаний із такими змінними, як педагогічний стаж, стать, регіон проживання, досвід вимушеного переміщення та формат навчання.

З метою перевірки гіпотез було проведено емпіричне дослідження, у якому взяли участь 132 викладачі закладів вищої освіти України. Серед респондентів - 93 жінки і 39 чоловіків віком від 26 до 64 років. Педагогічний стаж учасників варіювався від 2 до 35 років, що дозволило врахувати різні етапи професійного розвитку респондентів. До вибірки включено викладачів із різних регіонів України, як прифронтових, так і умовно безпечних. Частина учасників мала досвід вимушеного переміщення внаслідок бойових дій, що дало змогу врахувати додаткові стресогенні чинники. Опитування здійснювалося дистанційно, з використанням Google-форм.

Для досягнення цілей дослідження було використано стандартизовані психодіагностичні методики: «Шкала резильєнтності Коннора–Девідсона» (CD-RISC-10) в адаптації Н. В. Школіної, І. І. Шаповал та ін. Методика дозволяє кількісно оцінити загальний рівень емоційної резильєнтності. «Опитувальник професійної життєстійкості» О. М. Кокуна для визначення здатності педагогів зберігати професійну ефективність у ситуаціях високого емоційного навантаження, що є особливо релевантним в умовах воєнного часу. Також до опитування був включений блок соціально-демографічних змінних, зокрема: вік; стать; педагогічний стаж; регіон проживання / роботи (прифронтовий чи умовно безпечний); досвід вимушеного переміщення (так / ні); формат викладання (дистанційний / очний / змішаний).

Зібрані дані дали змогу здійснити як порівняльний аналіз, так і виявити кореляційні зв'язки між резильєнтністю, професійною життєстійкістю та окремими соціально-демографічними змінними. Для аналізу нормальності розподілу використано тест Шапіро–Уїлка (таблиця 1). Для перевірки гіпотез — t-критерій Стюдента (таблиці 2–3) для незалежних вибірок та коефіцієнт кореляції Пірсона (таблиця 4).

Отримані результати свідчать, що чоловіки мають статистично значуще вищий рівень резильєнтності $M=30,4$ ($SD=3,8$), ніж жінки $M=28,7$ ($SD=4,1$),

$p \leq 0,05$. Це може бути пов'язано з традиційною соціалізацією чоловіків на роль «стійких» у кризі або меншою емоційною виразністю.

Таблиця 1

Результати перевірки нормальності розподілу (N = 132)

Показник	W-статистика	p-рівень
Резильєнтність (CD-RISC-10)	0,968	0,083
Професійна життєстійкість	0,972	0,095

Отримані результати дають підстави вважати, що дані мають нормальний розподіл, а отже, можуть бути проаналізовані з використанням параметричних статистичних методів.

Таблиця 2

Зв'язок соціально-демографічних характеристик з резильєнтністю у викладачів ЗВО (N = 132)

Змінна	Категорії	N	M(SD)	t/F	p-рівень
Стать	Жінки	93	28,7(4,1)	2,15	$\leq 0,05$
	Чоловіки	39	30,4(3,8)		
Регіон проживання	Прифронтовий	56	29,8(4,2)	0,15	$> 0,05$
	Умовно безпечно	76	28,9(4,0)		
Досвід переміщення	Є	48	30,2(3,9)	2,03	$\leq 0,05$
	Немає	84	28,6(4,1)		
Формат навчання	Очний	31	27,9(3,7)	3,14*	$\leq 0,01$
	Змішаний	64	28,8(4,2)		
	Дистанційний	37	30,7(4,0)		
Педагогічний стаж	До 10 років	38	28,1(3,8)	2,87*	$\leq 0,05$
	11-20 років	45	29,2(4,2)		
	Більше 21 років	49	30,1(3,7)		

Примітка: *F – ANOVA для більше ніж 2 груп.

У роботах І. Ващенко та Ю. Кашлюк також відзначено, що чоловіки частіше використовують активні стратегії подолання, що асоціюється з вищим рівнем резильєнтності [5; 8].

Щодо впливу регіону проживання статистично значущої різниці не виявлено, хоча середнє значення дещо вище у викладачів із прифронтових регіонів. Це може вказувати на гетерогенність вибірки або на подвійний ефект: у частини - «загартована» резильєнтність, у частини - виснаження. Г. Афузова,

Г. Найдьонова, В. Кортенко зазначали, що прифронтові умови можуть стимулювати формування стійкості за рахунок адаптивної мобілізації, але лише за наявності ресурсів (соціальної підтримки, внутрішніх резервів тощо) [3].

Особи з досвідом переміщення мають вищий рівень резильєнтності $M=30,2$ ($SD=3,9$), ніж респонденти без подібного досвіду $M=28,6$ ($SD=4,1$), $p \leq 0,05$, що підтверджує гіпотезу про зв'язок резильєнтності з переживанням та подоланням критичних життєвих подій. О. Медянова, Л. Дворніченко, Л. Любіна показали, що переміщення само по собі не знижує психічну стійкість - навпаки, пережитий досвід може виступати тренінгом життєстійкості [11]. Найвищий рівень резильєнтності у викладачів, які працюють у дистанційному форматі $M=30,7$ ($SD=4,0$), $p \leq 0,01$. Це може свідчити про вищу адаптивність, здатність до саморегуляції та психологічну гнучкість. У дослідженнях К. Балахтар дистанційне навчання фіксувалося як чинник підвищеного навантаження, однак у тих, хто з ним успішно справляється - рівень резильєнтності вищий [4].

Також виявлено, що чим більший педагогічний стаж, тим вищий рівень резильєнтності $p \leq 0,05$, тобто з досвідом формуються професійні навички подолання труднощів, емоційна зрілість, механізми адаптації та ін. У роботі О. Чиханцової також виявлено зв'язок між віком, досвідом і показниками адаптаційної зрілості в умовах невизначеності [17].

Отже, отримані результати свідчать про те, що рівень резильєнтності викладачів ЗВО суттєво варіюється залежно від соціально-демографічних характеристик. Зокрема, чоловіки, особи з досвідом переміщення, з тривалим педагогічним стажем та ті, хто працює у дистанційному форматі, демонструють вищий рівень резильєнтності. Не виявлено статистично значущих відмінностей за регіоном проживання, що може вказувати на багатофакторний характер впливу війни на психічну стійкість. Отримані результати узгоджуються з дослідженнями Г. Афузової, О. Медянової, О. Кокун, О. Чиханцової, які підкреслюють важливість внутрішніх ресурсів, життєвого досвіду та соціального контексту у формуванні резильєнтності в умовах воєнного стану [3; 9; 11; 17].

Таблиця 3

Рівень професійної життєстійкості у викладачів ЗВО (N = 132)

Шкала	M(SD)
Залученість	26,4(4,2)
Контроль	25,1(3,9)
Прийняття ризику	23,8(4,0)
Загальний бал	75,3(8,7)

Аналіз отриманих даних свідчить, що в цілому викладачі закладів вищої освіти демонструють достатній рівень професійної життєстійкості (загальний бал $M=75,3$; $SD=8,7$), що може вказувати на наявність адаптивних ресурсів для збереження ефективності діяльності в умовах тривалої напруги та невизначеності, зумовленої війною. Найвищий показник отриманий за шкалою «Залученість» ($M=26,4$; $SD=4,2$). Це означає, що більшість викладачів зберігають емоційне включення, інтерес до професійної діяльності та внутрішню мотивацію, незважаючи на зовнішні труднощі. Такий результат свідчить про наявність професійного сенсу, який є важливим фактором підтримки стійкості особистості у стресових умовах. Шкала «Контроль» ($M=25,1$; $SD=3,9$) показує, що викладачі в цілому схильні відчувати вплив на ситуації у своїй професійній діяльності, хоча цей показник дещо нижчий, ніж залученість. Це може пояснюватися зниженням відчуття передбачуваності й стабільності в умовах війни, а також організаційними змінами, які впливають на свободу дій у професійному середовищі. Найнижчі значення спостерігаються за шкалою «Прийняття ризику» ($M=23,8$; $SD=4,0$). Це може свідчити про обережність викладачів щодо змін, нововведень та нестабільних обставин, що є типовим у період тривалого стресу. Частина педагогів може відчувати втому, зниження гнучкості мислення або страх перед невідомим, що цілком закономірно у кризовому контексті.

Отримані дані узгоджуються з висновками О. М. Кокуна, який зазначає, що професійна життєстійкість складається з трьох ключових компонентів, що можуть варіюватися залежно від зовнішніх умов [9]. Найбільш стабільним серед них зазвичай виступає залученість, як відображення ідентифікації з професійною роллю. Також, згідно з дослідженнями Г. Лазоса та О. Мерзлякової, низький показник за шкалою «прийняття ризику» часто спостерігається у викладачів в умовах невизначеності, оскільки саме ця характеристика найбільш чутлива до тривалого тиску, емоційної нестабільності й нестачі опори [10; 12].

Таблиця 4

Кореляція між рівнем резильєнтності та професійною життєстійкістю викладачів ЗВО (N = 132)

Показники	Резильєнтність
Залученість	$r = 0,61$ ($p \leq 0,01$)
Контроль	$r = 0,58$ ($p \leq 0,01$)
Прийняття ризику	$r = 0,52$ ($p \leq 0,01$)
Загальний бал життєстійкості	$r = 0,64$ ($p \leq 0,01$)

Отримані результати свідчать про наявність статистично значущого позитивного зв'язку між рівнем емоційної резильєнтності викладачів та всіма складовими їх професійної життєстійкості. Найвища кореляція спостерігається між загальним показником життєстійкості та резильєнтністю ($r = 0,64$; $p \leq 0,01$), що вказує на тісний взаємозв'язок між здатністю долати труднощі й зберігати ефективність у професійній діяльності. Зокрема, високий рівень залученості ($r = 0,61$) асоціюється з емоційною енергією та внутрішньою мотивацією, що формуються на основі стійкої особистісної структури. Контроль ($r = 0,58$) пов'язаний з упевненістю у власному впливі на ситуацію. Навіть прийняття ризику ($r = 0,52$), хоч і найменш виражене, демонструє переконливий зв'язок: здатність діяти в умовах невизначеності притаманна особам із високим рівнем резильєнтності.

Висновки та перспективи дослідження. Проведене дослідження дозволило виявити ключові психологічні особливості резильєнтності викладачів закладів вищої освіти в умовах війни та визначити взаємозв'язки з професійною життєстійкістю та соціально-демографічними чинниками. Встановлено, що викладачі ЗВО загалом характеризуються достатнім рівнем резильєнтності. Значущі відмінності за цим показником зумовлені такими змінними, як стать, педагогічний стаж, досвід переміщення та формат навчання. Це свідчить про роль як особистісних, так і контекстуальних чинників у формуванні адаптивної стійкості у кризовий період. Викладачі також продемонстрували достатній рівень професійної життєстійкості, збереження емоційного включення в роботу, внутрішньої мотивації та ідентифікації з професійною роллю. Найбільш суттєвим результатом є наявність статистично значущих позитивних кореляцій між емоційною резильєнтністю та всіма показниками професійної життєстійкості, що підтверджує гіпотезу про взаємозалежність здатності долати труднощі та підтримувати ефективність у професійній діяльності.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо розробку програм розвитку резильєнтності для освітян з урахуванням їхніх соціально-психологічних характеристик.

Література

1. Адаменко Л. С. Актуальні підходи до проблеми дослідження психічної резильєнтності. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. №5 (58). С. 5–13.

2. Асонов Д., Хаустова О. Розвиток концепції резильєнсу в науковій літературі протягом останніх років. *Psychosomatic Medicine And General Practice*. 2019. Vol. 4(4). e0404219. <https://doi.org/10.26766/pmgp.v4i3-4.219>
3. Афузова Г. В., Найдьонова Г. О., Кортенко В. І. Резильєнтність як чинник збереження психічного здоров'я в умовах воєнного стану. *Габітус*. 2023. Вип. 53. С. 100–104.
4. Балахтар К. С. Резильєнтність викладача ЗВО в умовах військового стану. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2022. Вип. 1 (20). С. 55–62.
5. Ващенко І. В. Психологічні ресурси особистості в подоланні складних життєвих ситуацій. *Проблеми сучасної психології*. 2018. №40. С. 33–49.
6. Дмитришин С. Резильєнтність особистості: сутність феномену та методи розвитку. *Вісник Львівського університету. Серія: Психологічні науки*. 2024. Випуск 20. С. 67–74.
7. Жигалкіна Н. В. Основні детермінанти психологічного здоров'я особистості. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. Vol. 17. № 5. 2016. Р. 144–149.
8. Кашлюк Ю. І. Психологічне здоров'я і психологічне благополуччя особистості як складові задоволеності життям. *Психологічний часопис*. 2017. Т. 7. № 3. С. 47–58.
9. Кокур О. М., Мельничук Т. І. Резилієнс-довідник: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 25 с.
10. Лазос Г. П. Резильєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. *Актуальні проблеми психології: Консультативна психологія і психотерапія*. 2018. Вип. 14. С. 26–64.
11. Медянова О. В., Дворніченко Л. Л., Любіна Л. А. Психологічна резильєнтність особистості в умовах війни. *Перспективи та інновації науки. Серія: Психологія*. 2023. № 10 (28). С. 601–611.
12. Мерзлякова О. Резильєнтність або психологічна стійкість: концепт, вимірювання, розвиток (аналітичний огляд). *Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довідковий бюлетень. ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського*. 2023. Випуск 18. С. 96–120.
13. Нікітіна О. П., Приходько А. М. Діагностика резильєнтності здобувачів вищої освіти прифронтового мегаполіса. *Габітус*. 2024. Вип. 62. С. 117–120.

14. Прокоф'єва Л. Аналіз феномену «резильєнтність»: вивчення та перспективи. *Сучасна психологія: проблеми та перспективи*. 2021. Вип. 2. С. 122–127.

15. Хамініч О. Резильєнтність: життєстійкість, життєздатність або резильєнтність? *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2016. Т. 2. № 6. С. 160–165.

16. Чернобровкін В. М. Морозова О. Б. Аналіз сучасних підходів до розвитку і посилення резильєнс особистості. *Технології розвитку інтелекту*. 2021. Т. 5. № 1 (29). С. 16–24.

17. Чиханцова О. А. Розвиток резильєнтності особистості в ситуаціях невизначеності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2023. Том 34 (73). № 1. С. 35–40.

References

1. Adamenko, L. S. (2020). Aktualni pidkhody do problemy doslidzhennia psykhičnoi rezyliєntnosti [Current approaches to the study of psychological resilience]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 5(58), 5–13.

2. Assonov, D., & Khaustova, O. (2019). Rozvytok kontseptsii rezyliєntnosti v naukovi literaturi protyahom ostannikh rokiv [Development of the concept of resilience in recent scientific literature]. *Psychosomatic Medicine and General Practice*, 4(4), e0404219. <https://doi.org/10.26766/pmgp.v4i3-4.219>

3. Afuzova, H. V., Naidionova, H. O., & Kortencko, V. I. (2023). Rezyliєntnist yak chynnyk zberezhenia psykhičnogo zdorovia v umovakh voiennoho stanu [Resilience as a factor in maintaining mental health under martial law]. *Habitus*, 53, 100–104.

4. Balakhtar, K. S. (2022). Rezyliєntnist vykladacha ZVO v umovakh viiskovoho stanu [Resilience of university teachers under martial law]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Pedagogika. Psykholohiia*, 1(20), 55–62.

5. Vashchenko, I. V. (2018). Psykholohichni resursy osobystosti v podolanni skladnykh zhyttievykh sytuatsii [Psychological resources of personality in overcoming difficult life situations]. *Problemy suchasnoi psykholohii*, 40, 33–49.

6. Dmytryshyn, S. (2024). Rezyliєntnist osobystosti: sutnist fenomena ta metody rozvytku [Personality resilience: The essence of the phenomenon and methods of development]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Psykholohichni nauky*, 20, 67–74.

7. Zhygalkina, N. V. (2016). Osnovni determinanty psykholohichnoho zdorovia osobystosti [Key determinants of psychological health of the individual]. *Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools*, 17(5), 144–149.
8. Kashliuk, Yu. I. (2017). Psykholohichne zdorovia i psykholohichne blahopoluchchia osobystosti yak skladovi zadovolenosti zhyttiam [Psychological health and well-being of personality as components of life satisfaction]. *Psykholohichni chasopysy*, 7(3), 47–58.
9. Kokun, O. M., & Melnychuk, T. I. (2023). Rezylients-dovidnyk: praktychnyi posibnyk [Resilience Handbook: A Practical Guide]. Kyiv: Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuks NAPN Ukrainy.
10. Lazos, H. P. (2018). Rezylientnist: kontseptualizatsiia poniat, ohliad suchasnykh doslidzhen [Resilience: Conceptualization of notions and overview of modern research]. *Aktualni problemy psykholohii: Konsultatyvna psykholohiia i psykhoterepiia*, 14, 26–64.
11. Medianova, O. V., Dvornichenko, L. L., & Liubina, L. A. (2023). Psykholohichna rezylientnist osobystosti v umovakh viiny [Psychological resilience of personality during war]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Serii: Psykholohiia*, 10(28), 601–611.
12. Merzliakova, O. (2023). Rezylientnist abo psykholohichna stiikist: kontsept, vymyruvannia, rozvytok (analychnyi ohliad) [Resilience or psychological stability: concept, measurement, development]. *Analychnyi visnyk u sferi osvity i nauky: Dovidkovyi biuletyn*, 18, 96–120.
13. Nikitina, O. P., & Prykhodko, A. M. (2024). Diahnostyka rezylientnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity pryfrotovoho mehapolisa [Diagnostics of resilience of students in a frontline metropolis]. *Habitus*, 62, 117–120.
14. Prokofieva, L. (2021). Analiz fenomena "rezylientnist": vyvchennia ta perspektyvy [Analysis of the «resilience» phenomenon: Study and prospects]. *Suchasna psykholohiia: Problemy ta perspektyvy*, 2, 122–127.
15. Khaminich, O. (2016). Rezylientnist: zhyttiistiikist, zhyttiezdatnist chy rezylientnist? [Resilience: hardiness, vitality or resilience?]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Psykholohichni nauky*, 2(6), 160–165.
16. Chernobrovkin, V. M., & Morozova, O. B. (2021). Analiz suchasnykh pidkhodiv do rozvytku i posylennia rezylientnosti osobystosti [Analysis of modern approaches to developing and strengthening personal resilience]. *Tekhnolohii rozvytku intelektu*, 5(1), 16–24.

17. Chykhantsova, O. A. (2023). Rozvytok rezylientnosti osobystosti v sytuatsiiakh nevyznachenosti [Development of personality resilience in situations of uncertainty]. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Psykholohiia, 34(73), 1, 35–40.

Sytnik S.V., Sokolova I.M., Davydov P.G., Radjabova S.Sh., Telikov O.V.

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF RESILIENCE IN UNIVERSITY TEACHERS DURING WAR CONDITIONS

Under martial law in Ukraine, university teachers face unprecedented challenges that affect not only the organization of the educational process, but also their psychological well-being, intrinsic motivation, and ability to maintain professional effectiveness. Resilience - understood as the ability to adapt to adversity, cope with stress, and restore internal balance - acquires exceptional significance in such conditions. Therefore, it becomes particularly relevant to explore the psychological characteristics of resilience in university educators, especially its relationship with professional hardiness and socio-demographic variables.

The aim of this article is to determine the psychological features of resilience among university teachers during wartime, and to identify the relationship between emotional stability, professional hardiness, and influencing variables such as gender, teaching experience, format of instruction, region of residence, and experience of forced displacement.

The study involved university teachers from various regions of Ukraine. The results indicate that overall, educators demonstrate a sufficient level of emotional resilience. However, statistically significant differences were observed depending on gender (higher scores among men), teaching experience (higher in more experienced educators), instructional format (highest among those working remotely), and forced displacement status (higher among internally displaced persons). No significant differences were found based on region of residence. The level of professional hardiness was also adequate, with the highest mean score on the «engagement» scale and the lowest on «risk acceptance».

Correlation analysis revealed statistically significant positive relationships between emotional resilience and all components of professional hardiness, confirming their interdependence. Teachers' resilience emerged as an important psychological resource that supports motivation, responsibility, and professional efficiency, even under conditions of chronic stress.

The scientific novelty of this research lies in the identification of systemic links between emotional resilience and professional hardiness specifically among higher education teachers during wartime. The prospects for further research include the development of targeted interventions to enhance resilience among educators, taking into account their socio-psychological characteristics.

Key words: *resilience, war, university teachers, hardiness, socio-demographic factors, professional hardiness.*

Ситнік Світлана Володимирівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики практичної психології, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса;

Соколова Ірина Михайлівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри української мови, психології та педагогіки, Харківський національний медичний університет, м. Харків;

Давидов Павло Григорович – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри теоретичних дисциплін, Донецький національний медичний університет, м. Кропивницький;

Раджабова Сабіна Шайдівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси;

Теліков Олександр Володимирович, старший викладач кафедри психології, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя.